

Opgave 2**Tekst 2**

Freja Bech-Jessen: "Det lykkelige barn er også et ensomt barn".
 Artikel i Kristeligt Dagblad, den 21. november 2015.

De fleste voksne vil huske tilbage på Ronja, Emil og Pippi som sorgløse og sociale børn. Det var de også. Men præcis som den kvinde, der fandt på dem, havde de en anden mere stille og indadvendt side. – Foto: Scanpix og Polfoto

Det lykkelige barn er også et ensomt barn

Pippi, Emil og Ronja var lykkelige, men ensomme børn, og nutidens forældre kan lære meget af Astrid Lindgrens litterære opdragelsesgreb, siger Lindgren-biograf Jens Andersen, der ligesom den svenske forfatter selv mener, at stor lykke kræver ensomhed i passende doser

Af Freja Bech-Jessen
 bech-jessen@k.dk

¹ De fleste kender historien om Pippi Langstrømpe. Men kun de færreste husker, hvordan den ⁵ slutter. Med billedet af den ukendte Pippi.

Derfor læser Jens Andersen altid op af netop de sidste passager i trilogien om ¹⁰ den rødhårede og bomstærke heltinde, når han taler om sin nyligt udgivne Lindgren-biografi "Denne dag, et liv".

¹⁵ Pippi har sagt farvel til Tommy og Annika. De to søskende står i pyjamas i børneværelset, og gennem vinduet og de nøgne efter- ²⁰ årsgrene ser de Pippi sidde

alene i nabohuset og stirre ind i stearinlysets blafrende flamme. Synet får Annika ²⁵ til at skælve af bekymring.

"Åh, jeg håber ikke, hun føler sig alene," siger hun.

Men det billede af Pippi, som Lindgren tegner, er ³⁰ ikke et billede af en traumatiseret og uheldig pige. Det er billedet af et menneske i filosofisk positur. Et menneske, der dagdrømmer, tænker – eller "fantiserer", som de siger på svensk. ³⁵

"Pippi-trilogiens afslutning er det grundlæggende eksempel på Astrid Lindgrens ⁴⁰ ensomhedsbegreb – eller filosofi om man vil – hvor ensomheden sættes på spidsen, og hvor dét at være alene ikke gøres til

noget stigmatiserende eller entydigt smertefuldt. Hun ⁴⁵ skriver om ensomheden, som hun selv oplevede den: dobbelttydig og mangefacetteret, og på den måde siger hun rigtig meget om, hvorfor vi ikke skal være bange for vores ensomhed og bekæmpe den, men måske ligefrem skal give den plads og værne om ⁵⁰ den," siger Jens Andersen.

Jens Andersen, der har ⁵⁵ adskillige store biografier bag sig, har med sin analyse af Lindgrens forfatterskab og sin adgang til hidtil ukendte dagbogsnotater, ⁶⁰ personlige korrespondancer og samtaler med Astrid Lindgrens 81-årige datter, Karin Nyman, skrevet en ⁶⁵

bog om et menneske, som vi troede, vi kendte, men som alligevel viser sig at rumme sider, der først nu
70 lader sig folde rigtigt ud.

”For mig står Astrid Lindgrens særlige oplevelse og forståelse af ensomhed frem som helt central i hendes liv og forfatterskab, og derfor blev det hurtigt vigtigt for mig at bringe netop det i spil, fordi det kan bidrage med noget vigtigt i
80 den tid, vi lever i nu, hvor ensomhed entydigt omtales som noget negativt, sygeligt og suspekt. I en tid, hvor over 30 procent af
85 Nordens børn og unge betragter sig selv som ensomme, er det rigtig vigtigt at tale om ensomhed som noget mere og andet
90 end et stigma og en bundulykkelig tilstand, der skal bekæmpes. Det betyder ikke, at vi ikke skal tage dem, der er uhjælpeligt isoleret i deres ensomhed, alvorligt, eller at vi alle skal sætte os og se ind i det blafrende lys ligesom Pippi. Men vi har mere end nogen-
100 sinde brug for at tilføje nogle nuancer til vores alt for ensidige opfattelse af ensomheden. Det kan Astrid Lindgren hjælpe os
105 med,” siger Jens Andersen.

Astrid Lindgren selv forstod meget tidligt i sit liv – måske allerede som stort barn – at ensomheden
110 havde mange ansigter og udtryk, og hun mødte den selv i sin sorteste form, da hun som helt ung kvinde måtte overgive sønnen Las-
115 se til en plejefamilie i Dan-

”Astrid Lindgren starter og slutter sit forfatterskab med billedet af et lykkeligt barn, der er et menneske i sin egen ret og tanke, netop i kraft af sin ensomhed. Hun fastslår først som sidst, at ensomheden er et grundvilkår, som til tider ikke er til at holde ud, men som heller ikke kan undværes.

Jens Andersen, forfatter til ”DENNE DAG, ET LIV”, en biografi om Astrid Lindgren

mark 600 kilometer fra Stockholm.

”Det må betragtes som en af de mest brutale former for ensomhed, man kan opleve: At være alene-
120 mor, afskåret sit barn. Og der er næppe tvivl om, at Astrid Lindgren kendte til den afgrundsdybe form for ensomhed og i perioder flirtede med tanken om selvmord. Men hun fik også
125 tidligt i sit liv kontakt til en lysere, mere positiv og opbyggelig form for ensomhed gennem skriveriet. En tryk og frugtbar ensomhed, der viste sig ikke at være
130 skræmmende, men fuld af mulig fylde, opdagelse og udvikling. Derfor bliver ensomheden aldrig entydigt sort for hende. Den er
140 altid også det modsatte,” siger Jens Andersen.

Gennem hele sit liv bevægede Astrid Lindgren sig mellem disse to positioner. Mellem medlevende social deltagelse og tilbage-
145 trukken selvvalgt ensomhed. En rytme, som hun grundlagde i barndommens Vimmerby, forfinede i sit voksenliv og gav i fødsels-
150 gave til de store børnebogsfigurer, der tegnede hendes forfatterskab.

”Langt de fleste af hendes børnekarakterer, hvis ikke ligefrem dem alle, rummer denne dobbelt-
160 hed. Pippi er jo ren iscenesat ensomhed. Hendes mor er død, hendes far er sydhavskonge, og hun bor i et enormt hus helt alene. Og her skal man lægge mærke til, at hun er en trussel mod normaliteten, fordi hun er ensom. Og hun er jo mildt
165 sagt ikke ensom på nogen ulykkelig måde. Også Emil fra Lønneberg spenderer en god del af sin barndom alene og forvist til sit snedkerværksted. Men det er jo i virkeligheden ikke nogen
170 straf, det er nærmest en belønning. For se, hvad der kommer ud af det: en fantasifuld og kreativ kunst-
180 håndværker, der skaber det ene mirakel efter det andet. Mennesker snittet i træ. Og som netop altid kun gør det
185 i kraft af sin ensomhed,” siger Jens Andersen.

”Lykken kommer aldrig udefra, den kommer inde fra dig selv,” sagde Astrid Lindgren, og hun henviste til den særlige kraft, der kan hentes ud af samværet alene med sig selv og berige og udvikle den enkeltes
195 liv.

Derfor er Jens Andersen heller ikke sikker på, at det kun er en udelukkende klog investering, når vi poster millioner af kroner i bekæmpelsen af ensomhed og helt glemmer den styrke, som det at turde være alene med sig selv også rummer. Og hvad børnene angår, så venner vi måske ligefrem vores børn til at være bange for at være alene og forpasser muligheden for at lade dem øve sig i disciplinen og finde sig til rette i den.

"Nogle af de største beslutninger, vi tager i vores liv, tager vi, når vi for eksempel sidder alene på en strand og ser bølgerne slå mod stenene. Det er i ensomheden, de tanker, der ikke har en afsender, men kun udspringer i os selv, kommer og får frit løb. Men det kræver øvelse – en form for dannelse over en række år – og jeg synes ikke, vi er gode nok, hverken i uddannelsessystemet, i institutionerne eller i familierne, til at skabe de ensomhedsrum.

Frygten for ensomhed og selskab alene med sig selv er tydelig at se på den panik, der breder sig blandt børn og unge, når de i et øjeblik står uden selskab og smartphones. Men at være fuldkommen offline og kun overladt til sig selv og sine tanker er jo i virkeligheden noget af det vigtigste, der findes," siger Jens Andersen.

Selv for det ulykkeligste barn, det barn, der ikke har noget eller nogen at forbinde sit liv til, kan ensomheden, hvis den bruges rigtigt, være en livsvigtig redningsplanke.

Tvebak, der ligger for døden og har mistet sin bror, og Mio, der sidder forladt og forældreløs tilbage på bænken i parken, undslipper, for en tid i hvert fald, deres ulykkelige skæbner ved at forsvinde ind i fantasien og løfte en helt ny fantasiverden ud af ensomheden. De skaber ud af ensomheden en helt ny klode.

Det er en gentagende konstatering i Astrid Lindgrens forfatterskab og en form for trøst til hendes mange små læsere, at selv om de er noget så ulykkelige, forladte og alene, så kan de dog én ting: De kan løfte noget helt vildt stort ud af sig selv.

Jens Andersen er alvorligt bekymret for, at vi med angsten for ensomheden risikerer at sætte netop den evne hos vores børn over styr. Astrid Lindgren selv berørte samme bekymring, når hun gentagne gange fremhævede forestillingen om barnet alene og fordybet i bogen som idealforestilling og insisterede på, at ensomheden ikke bare er en ulykkelig svøbe, men er netop den tilstand, hvorfra store og mentalt fornyende og forstærkende kræfter springer. Kræfter til at skabe det liv, man stræber efter og længes efter at få eller være en del af.

Den grundtanke kommer, ifølge Andersen, smukkest og stærkest til udtryk i

Jens Andersen om de mange former for ensomhed i Astrid Lindgrens bøger

- **Pippi Langstrømpe**, 1945-48: Pippi udstråler den suveræne, uforfærdede ensomhed.
- **Mio, min Mio**, 1954: Bosses og Mios klaustrofobiske, angstplagede ensomhed veksles gradvist i fortællingen til jeg-styrke og selvtillid.
- **Rasmus på farten**, 1957: Barnet uden forældre og familie, som drager ud i verden og finder en faderskikkelse i den lige så ensomme vagabond, Paradis-Oscar.
- **Vi på Krageøen**, 1964: Former for ensomhed afspejles i den følsomme, indadvendte Pelle og den uadvendte, robuste og Buddhalignende Trunte.
- **Emil fra Lønneberg**, 1963-70: Den kreative ensomhed i værkstedet, hvor Emil forløser det ene mesterværk efter det andet i sin isolation.
- **Brødrene Løvehjerte**, 1973: Den døende Tvebaks dybe, ulykkelige længsel og savn af storebror Jonathan. Om at finde trøst i døden.
- **Ronja Røverdatter**, 1981: Den euforiske ensomhed i pagt med naturen, udtrykt i Ronjas ekstatiske vårskrig.

bogen om Ronja Røverdatter, der kan betragtes som Astrid Lindgrens store og egentlige afslutning på forfatterskabet, og hvis skildring af naturbarnet Ronja ligger tættest på den balance mellem ensomhed og fællesskab, som Astrid Lindgren selv efterstræbte.

”Den lykke, som Ronja udtrykker i vårskriget, det er jo Astrid Lindgrens eget forhold til ikke bare naturen, men også ensomheden. Det er ikke et ulykkeligt og bange skrig, men et stærkt, modigt og euforisk skrig. Ronja er måske nok det barn i hele forfatterskabet, der rummer mest integritet, og den hviler netop på hendes erkendelse af, at hun selvfølgelig ikke skal leve altid i skoven løsrevet fra sin familie og venner, men samtidig er fuldstændig bevidst om, at hun aldrig, aldrig kan opgive de kvaliteter og den rigdom, der er i at være helt, helt alene. Hun går aldrig på kompromis, men vælger myndigt og ubøjeligt begge dele til. I et vægtforhold, hun selv suverænt bestemmer.”

Jens Andersen vil ikke Judråbe Astrid Lindgren til ensomhedsfilosof, og han er meget bevidst om, at Lindgren, hvis hun levede i dag, selv pure ville afvise enhver snak om ensomhedsfilosofi i sine bøger. Hun skrev jo til barnet i sig selv og til barnet, som læser, og blev dermed ophavsmand til en børnelitteratur, der for første gang gav barnet hovedrollen og skabte fortællinger, som børn kunne spejle og genkende sig i.

Men det barn, hun skrev til, kendte dog til alle ensomhedens mange facetter, og den indsigt viser sig igen og igen som et tema i forfatterskabet, dagbøgerne, interviewene, talerne og den personlige korrespondance. Mellem alle de mange linjer synes ét budskab at tone frem: Vi mennesker er alene. Det er et grundvilkår for børn og for voksne, og jo hurtigere vi finder ud af det i vores liv og tager det på os, jo hurtigere forstår vi at værdsætte de kvaliteter og den rigdom, den ubodelige ensomhed også kan bringe med sig.

”Du kan trække en lige linje fra gennembrudsromanen om Pippi, der stirrer eftertænksomt og ’fantiserende’ ind i stearinlysets flamme, og frem til forfatterskabets storslåede finale med Ronja, der skrider sin lykke ud i Mattisskoven. Astrid Lindgren starter og slutter sit forfatterskab med billedet af et lykkeligt barn, der er et menneske i sin egen ret og tanke, netop i kraft af sin ensomhed. Hun fastslår først som sidst, at ensomheden er et grundvilkår, som til tider ikke er til at holde ud, men som heller ikke kan undværes,” siger Jens Andersen og tilføjer:

”Jeg er for mit eget vedkommende ikke et øjeblik i tvivl om, at hun havde ret.”

Kunsten at være alene

■ Evnen til at være alene opbygges i den tidlige barndom, og mange lærer det ikke. Men kan man ikke være alene med sig selv, mister man også evnen til at indgå fuldt ud i fællesskaber. I en serie artikler ser Kristeligt Dagblad nærmere på værdien af at være alene uden at være ensom.